

Amikor idén év elején Bajomi-Lázár Péter felkeresett, hogy véleményezzem készülő kötetüket, nagy lelkesedéssel vágtam bele a munkába, és olvasás közben arra gondoltam, végre lesz miből tanítani az egyetemen, végre lesz kiváló szakemberektől egy olyan kötet, amely napjainkban – ha lehet minden korábbinál fontosabb – hivatásnak, a korrekt, etikus újságírásnak az alapvetéseit csokorba köti.

Kiindulópontjukat a szerzők, Boldog Dalma és Bajomi-Lázár Péter pontosan megfogalmazták: ma a régió újságírása válságban van. Globális okokból is – a közösségi média, az álhírek, a bizalomvesztés miatt –, de még inkább helyi okokból: a politikai nyomás, a megosztottság és a forráshiány miatt.

Bajomi-Lázár Péter és Boldog Dalma könyve, az Újságírás-etika Kelet-Európában nem pusztán tudományos szakkönyv, hanem módszeresen kidolgozott látélet csodálatos hivatásomról, amelynek hagyományosan legfőbb feladata az igazság keresése, az információátadás, a hatalom ellenőrzése, a közérdek szolgálata.

A kötet sorra veszi, miként alakult a szabad médiatér a rendszerváltás óta, miként tértek vissza régiókban és hazánkban a régi pártállami reflexek, vagy születtek újjak, fifikásabbak helyettük, és hogy a politikai nyomásgyakorlás az aktuális kormánypártok színétől függetlenül – talán egy kétezres évekbeli szempillantást kivéve – soha nem szűnt meg hazánkban. A politikai ellenszélben a piaci alapokon nyugvó médiaipar gazdaságilag is jó ideje rogyadozik: kis országok, kis piaci állnak helyt, kevés reklámbevétellel és egyelőre nem átfogó – habár kétségtelenül az elmúlt 5-6 évben jelentősen javuló – közösségi kedvvel a minőségi újságírás finanszírozására.

Több, mint 20 évet dolgoztam újságíróként, szerkesztőként a magyar médiatérben és több, mint 10 éve tartok hazai egyetemeken és külföldön újságírás kurzusokat. Pár éve pedig Szlovákiában dolgozom egy szlovákul, csehül és magyarul is publikáló regionális médiacégnél, emellett rendszeresen veszek részt különféle nemzetközi újságírószakmai fórumokon. Így érdeklődési területeim szempontjából a kötet nagy erénye, hogy nem kiragadja Magyarországot a kontextusból, hanem megmutatja: térségünk médiatereit sok tekintetben közös sors és tulajdonképpen sokféle hasonló kudarc alakította a rendszerváltás óta. Szól a környékünk történelmi folyamatairól, a kései iparosodásról és polgárosodásról, valamint a különféle megszállásokról, amelyek együttesen eredményezték, hogy az újságírói autonómia eszménye errefelé csak később és töredékesen jelent meg a nyugat-európaihoz képest.

Aztán az elmúlt másfél évtizedben a magyar médiarendszer egyfajta tankönyvi példájává vált annak, hogyan

lehet demokratikus keretek között megnyirbálni a szabad sajtót.

En végignézttem, végigéltem a hanyatlást, ahogy Magyarország egyre nehezebb lett a dolga az újságíróknak. Több, mint két évtizeddel ezelőtt, amikor elkezdtem ezt a szakmát, a politikusok, a kórházigazgatók, az iskolaigazgatók, mindenféle hivatalos személyek egy telefonhívásnyira voltak. Ha megkérdeztem őket valamiről, válaszoltak. Az információkhoz való hozzáférés ezerszer könnyebb volt. Ma nagyon sok olyan hatalmat birtokló személy van, aki egyszerűen nem hajlandó válaszolni, még a közérdeklődésre számot tartó kérdésekre sem. És sok olyan is, aki egyszerűen nem mer. Mert megtiltották neki, vagy mert félti a munkáját. Csak rettegve, titokban beszél, arcát, nevét nem vállalva.

A közpénzből fenntartott közmédia a kormány szócsöveként működik, csak úgy, mint a kormányzathoz lojális, ötszáz különböző KESMA-médium is, ahol tulajdonosi átrendeződések sora biztosította a hatalmi lojalitást. En 18 évig dolgoztam egy lapnál, ahonnan csak nyugdíjas koromban szerettem volna távozni, de a munkahelyem e tulajdonosi átrendeződések gyanús és célratörő folyamatainak esett áldozatul.

A könyv – számomra – legfontosabb üzenete talán nem nagy meglepetésre az, hogy a sajtó nem díszlet a demokráciában. Nem kísérőjelenség, hanem alapfeltétel.

Minden magát valamire tartó demokratikus országnak szüksége van olyan intézményre, amely folyamatosan figyel, kérdez, számonkér. És szüksége van olyan újságírókra, akiket, ha kidobnak az ajtón, akkor visszamásznak az ablakon és újra felteszik az átlagembereket érdeklő, és az életükre ható közös ügyeinkben a megválaszolásra váró kérdéseket. Az újságírás etikai szabályainak betartása és a politikától, hatalmi érdekektől való függetlenség az, ami megkülönbözteti a minőségi újságírást a propagandától, a tájékoztatást a manipulációtól. És nagyon helyesen, ezeket az alaptételeket hangosítja fel a könyv, így aztán kötelező olvasmány mindenkinek, aki ebben a szakmában dolgozik, vagy médiáról, újságírásról tanul, kutat.

A kötet világosan kimondja: az újságíró felelőssége messze túlmutat a hírek pusztá közlésén. Nem elég pontosan és tisztességesen dolgozni – tudatosan vállalnunk kell a közélet minőségéért viselt felelősséget is. A szerzők szerint feladatunk, hogy újraértelmezzük a közönséggel kötött 'láthatatlan szerződést': vissza kell állítanunk a bizalmat azzal, hogy kitartóan ellenőrizzük a tényeket, elkülönítjük a véleményeinketől, átláthatóvá tesszük módszereinket, szerkesztőszéki alapelveinket és nem engedünk a politikai vagy gazdasági nyomásnak még burkolt formában sem. A szerzőknek az újságírók felé megfogalmazott javaslatai között szerepel a szerkesztőszéki önszabályozás megerősítése, etikai kódexek korszerűsítése, a tényellenőrzés intézményesítése és a közönség médiatudatosságának fejlesztése is.

Szívemhez közel álló üzenete a kötetnek az is, hogy a helyzet javításában viszont a felelősség nem pusztán az újságíróké. A politikusoknak tudomásul kell venniük,

<sup>1</sup> A könyvet bemutató szöveg elhangzott: 2025 október 16-án, 17 órakor a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, Gimes teremben

<sup>2</sup> Bajomi-Lázár Péter és Boldog Dalma 2025 Újságírás-etika Kelet-Európában, Budapest. Napvilág Kiadó, ISBN 9789633385715

hogy nincs módjuk a jófajta, minőségi újságírók befolyásolására, ők nem úgy táncolnak, ahogy a politikus fűtyül, hanem az olvasók érdekeit és a hírértéket figyelik - a politikusoknak ezt el kell fogadniuk, akármilyen pártszínezetben nyerne választásokat.

A gazdasági szereplőknek pedig azzal kell tisztában lenniük, hogy a független újságírás nem ellenség, hanem garancia a tiszta versenyre.

A közönségnek pedig fel kell ismernie: a minőségi újságírás alapja a szerkesztőségek anyagi függetlensége. Amikor nem kell kiszolgáltatniuk a hirdetők vagy gyanús, gazdag tulajdonosok - hívhatjuk őket akár oligarchának is - olykor átláthatatlan érdekeit. Ennek pedig a legjobb módja, ha maguk az olvasók járulnak hozzá rendszeres, kisebb összegekkel előfizetések vagy támogatások formájában a minőségi újságíráshoz. Nemcsak az utcán, az újságárusnál, hanem online is. Ez minden olvasónak egyfajta befektetés a szabadságba. Mert tájékozottabb lesz és megalapozottabb, szabadabb döntéseket hoz, és nyugodalmasan fekhetsz le aludni, hogy vannak olyanok, akik helyette ellenőrzik a hatalmasok ténykedéseit.

A helyzet rossz, de azért nem romlott el véglegesen. Csak néhány példa az elmúlt évekből, amikor valós társadalmi hatásokat értek el a kollégáim: ilyen a

közelmúltból a Novák Katalin köztársasági elnök és Varga Judit igazságügyminiszter lemondásával járó kegyelmi ügy, vagy a még korábbi köztársasági elnök Schmitt Pál lemondása – disszertációja körüli plágium miatt. Vagy jachtozások, helikopterezések, luxuszások bemutatása, a gyermekvédelemben zajló visszaélések, az Eva Rezesova ügye után az igazságügyi orvosszakértői terület reformja, a meg nem valósult Fudan-egyetem sztorija, vagy az Orbán-család meggazdagodásának érthető magyarázata a Dinasztia filmben.

A kötet szerzői, Bajomi-Lázár Péter és Boldog Dalma, ezzel a munkával hatalmas szolgálatot tettek a szakmának. Megmutatták, hogy a kelet európai újságírás nemcsak a válság és az anomáliák terepe, hanem a felelősségvállalás és a megújulás lehetőségeinek színtere is.

És talán épp ezért ez a könyv nemcsak egy médiakutatásról szóló kötet – hanem figyelmeztetés. Figyelmeztetés mindannyiunknak, újságíróknak, politikusoknak, gazdasági szereplőknek, olvasóknak, hogy a tények ismerete, az információ megszerzése nem magától értetődő. A sajtószabadság nem adottság. A korrekt, minőségi, etikus újságírásért újra és újra meg kell küzdeni.

Köszönöm a szerzőknek, hogy megírták – és köszönöm Önöknek, hogy majd elolvassák.